

***Соціально-педагогічний
патронат***

ПАТРОНАЖ СОЦІАЛЬНИЙ (лат. — покровитель, оборонець) — особлива форма захисту прав особистості, майна недієздатних та інших громадян у випадках, передбачених законом. Патронаж передбачає проведення в домашніх умовах профілактичних, оздоровчих санітарно-просвітницьких заходів, надання соціальних послуг.

(Соціальна педагогіка: мала енциклопедія/ За заг. ред. проф. І.Д.Звєревої.- К.: Центр учбової літератури, 2008)

Патронаж може проводитися з такими цілями:

- **діагностичною:** ознайомлення з умовами життя, вивчення можливих факторів ризику (медичних, соціальних, побутових), дослідження сформованих проблемних ситуацій;
- **контрольною:** оцінка стану родини і дитини, динаміка проблем (якщо контакт із родиною повторний); аналіз ходу реабілітаційних заходів, виконання батьками рекомендацій та ін.;
- **адаптаційно – реабілітаційною:** надання конкретної освітньої, посередницької, психологічної допомоги.

Соціально-педагогічний патронаж сімей здійснюється з урахуванням їх віднесення до певних груп (багатодітні, малозабезпечені тощо) на основі спостережень з метою виявлення фізичного та психологічного стану членів сім'ї, характеру батьківсько-дитячих стосунків, забезпечення нормального сімейного виховання.

(Соціальна педагогіка:
мала енциклопедія/
За заг. ред. проф. І.Д.Зверєвої.-К.:
Центр учбової літератури, 2008)

Щоб відвідування вдома було більш ефективним, необхідно інформувати батьків не тільки про час відвідування, а й про його мету. Практика показує, що в такому випадку бесіда і спостереження проходять більш результативно. На основі бесід з усіма членами родини, спостережень педагог може чітко визначити подальші задачі з питань виховання.

Професійний педагог уже з першого відвідування родини побачить, які взаємини переважають між її членами, який в родині психологічний клімат, як він впливає на розвиток дитини. При кожному наступному відвідуванні родини педагог повинен заздалегідь визначити конкретні цілі і завдання, пов'язані з особливостями розвитку і виховання дитини,

Задачі:

- 1. Ознайомлення з матеріальними умовами життя родини, її психологічним кліматом, особливостями поведінки дитини в родині.
- 2. Визначення рівня педагогічної культури батьків.
- 3. Виявлення труднощів, яких зазнають батьки у вихованні.
- 4. Вивчення позитивного досвіду сімейного виховання з метою його поширення.
- 5. Здійснення колективного, диференційованого й індивідуального педагогічного впливу на батьків на основі ретельного аналізу отриманих даних про кожну родину.

методика контактної взаємодії

Методика запропонована Л.Б. Філоновим і передбачає **шість стадій** у контактуванні, у процесі яких закономірно розвиваються позитивні відносини між педагогами та батьками.

- На першій стадії знімається напруга, тривога і непевність батьків у відносинах з педагогом за допомогою акцентування уваги на позитивному з того, що відомо соціальному педагогу про родину і її членів з попередньо зібраної інформації. Причому на цій стадії соціальний педагог виконує роль слухача, використовуючи емпатичне педагогічне вміння.

- На другій стадії (при дотриманні сказаного вище) батьки починають “виговорюватися”, соціальний педагог, як і раніше, - слухач. Батьки починають просити поради.
- На третій стадії соціальний педагог переключає увагу батьків на підвищення вимог як до себе, так і до кожного члена родини.

- На четвертій стадії соціальний педагог переходить до дій - обговорення окремих негативних властивостей особистості, несприятливих супровідних обставин.

- На п'ятій стадії довіра завойована, і це є початком взаємодії.
- На шостій стадії ведеться корекційно-виховна робота з боку соціального педагога.

*Необхідно відзначити,
що при входженні в
контакт усе залежить
від ступеня
деформованості
сімейних структур і
професіоналізму
педагога, що вступає з
родиною в контакт із
метою проведення
роботи щодо зміни.*

*На практиці найбільш важкодоступними для виявлення причин і несприятливих умов виявляються **неблагополучні родини**, які мають негативний вплив на дітей, що найчастіше характеризується найбільш типовими, неправильно сформованими педагогічними стилями.*

Але, як вважає відомий дитячий психіатр М. І. Бешкетників, усе в світі відносно – і благополуччя, і неблагополуччя. При цьому сімейне неблагополуччя він розглядає як створення несприятливих умов для розвитку дитини. Відповідно до його трактування, неблагополучна для дитини родина – це не синонім асоціальної родини.

Існує безліч родин, про які з формальної точки зору нічого поганого сказати не можна, але для конкретної дитини ця родина буде неблагополучною, якщо в ній є фактори, які несприятливо впливають на особистість дитини, збільшують її негативний емоційно – психічний стан.

- Своєрідним індикатором сімейного благополуччя або неблагополуччя є поведження дитини. Корені неблагополуччя в поведженні дітей розглянути легко, якщо діти виростають у родинях явно неблагополучних.

Набагато складніше зробити це стосовно тих «важких» дітей і підлітків, що виховувалися в родинях цілком благополучних. І тільки пильна увага до аналізу сімейної атмосфери, у якій проходило життя дітей, що потрапили до «групи ризику», дає змогу з'ясувати, що благополуччя було відносним.

Неблагополучні родини можна умовно розділити на дві великі групи, кожна з яких включає кілька різновидів.

Першу групу складають родини з **явною (відкритою) формою неблагополуччя**, тобто конфліктні, проблемні родини, асоціальні, аморально-кримінальні і родини з недостатніми виховними ресурсами.

Другу групу представляють **зовні респектабельні родини**, спосіб життя яких не викликає занепокоєння і дорікань з боку громадськості. Однак ціннісні установки і поведження батьків різко розходяться з загальнолюдськими моральними цінностями, що не може не позначитися на моралі дітей, які виховуються в таких родин.

Відмінною рисою цих родин є те, що взаємини їхніх членів на зовнішньому, соціальному рівні справляють позитивне враження, а наслідки неправильного виховання, на перший погляд, непомітні, що іноді вводить в оману.

Ці родини віднесені до категорії внутрішньо неблагополучних (з прихованою формою неблагополуччя), і різновиди таких родин досить різноманітні.

У цьому плані дуже цікава **класифікація сімейних союзів**, запропонована В. В. Юстицкисом, який виділяє родину «недовірливу», «легковажну», «хитру» - такими метафоричними назвами науковець позначає форми прихованого сімейного неблагополуччя.

“Недовірлива” родина.

Характерна риса — підвищена недовірливість до людей (сусідів, знайомих, товаришів по роботі, працівників установ, з якими членам родини доводиться спілкуватись). Члени родини свідомо вважають усіх недоброзичливими або просто байдужими, а їхні наміри стосовно родини ворожими.

Така позиція батьків формує й у самої дитини недовірливо-вороже ставлення до інших. У дитини розвиваються підозрілість, агресивність, їй усе складніше вступати в дружні контакти з однолітками.

«Легковажна» родина

- Відрізняється безтурботним ставленням до майбутнього, прагненням жити одним днем, не піклуючись про те, які наслідки сьогоднішні вчинки матимуть завтра. Члени такої родини тяжіють до моментальних задоволень, плани на майбутнє, як правило, невизначені.
- Діти в таких родинах виростають слабовільними, неорганізованими, мають потяг до примітивних розваг. Помилки вони роблять найчастіше через бездумне ставлення до життя, відсутність твердих принципів і несформованість вольових якостей.

- У «хитрій» родині насамперед цінують заповзятливість, спритність у досягненні життєвих цілей. Головним вважається вміння домагатися успіху найкоротшим шляхом, за мінімальної витрати зусиль і часу. При цьому члени такої родини часом легко переходять межі дозволеного.

До таких якостей, як працьовитість, терпіння, наполегливість, ставлення в такій родині скептичне, навіть зневажливе. У результаті такого «виховання» формується установка: головне — “не попадатися”.

pradeep raghunathan - 2004

Стосовно
неблагополучних і
асоціальних родин
необхідні регулярні
патронажі. Постійне
спостереження за
такими родинами
певною мірою
дисциплінує їх, а
також дозволяє
вчасно виявляти і
протидіяти
кризовим ситуаціям.

Алгоритм роботи соціального педагога з неблагополучною родиною

- 1 етап: вивчення родини й усвідомлення наявних у ній проблем
- 2 етап: первинне обстеження побутових умов неблагополучної родини
- 3 етап: знайомство з членами родини і її оточенням, бесіда з дітьми, оцінка їхніх умов життя
- 4 етап: знайомство з тими службами, що вже допомагали родині, вивчення їхніх дій, висновки
- 5 етап: вивчення причин неблагополуччя в родині, її особливостей, її цілей, ціннісних орієнтацій
- 6 етап: вивчення особистісних особливостей членів родини
- 7 етап: складання карти родини
- 8 етап: координаційна діяльність з усіма зацікавленими організаціями (освітніми, дошкільними установами, Центром захисту родини, притулками, дитячими будинками, інспекціями у справах неповнолітніх, комісіями і т.ін.)
- 9 етап: складання програми роботи з неблагополучною родиною
- 10 етап: поточні і контрольні відвідування родини
- 11 етап: висновки про результати роботи з неблагополучною родиною

Педагог прагне,
по можливості, запобігти проблемі, вчасно
виявити й усунути причини, що її
породжують, забезпечити превентивну
профілактику різного роду негативних явищ.

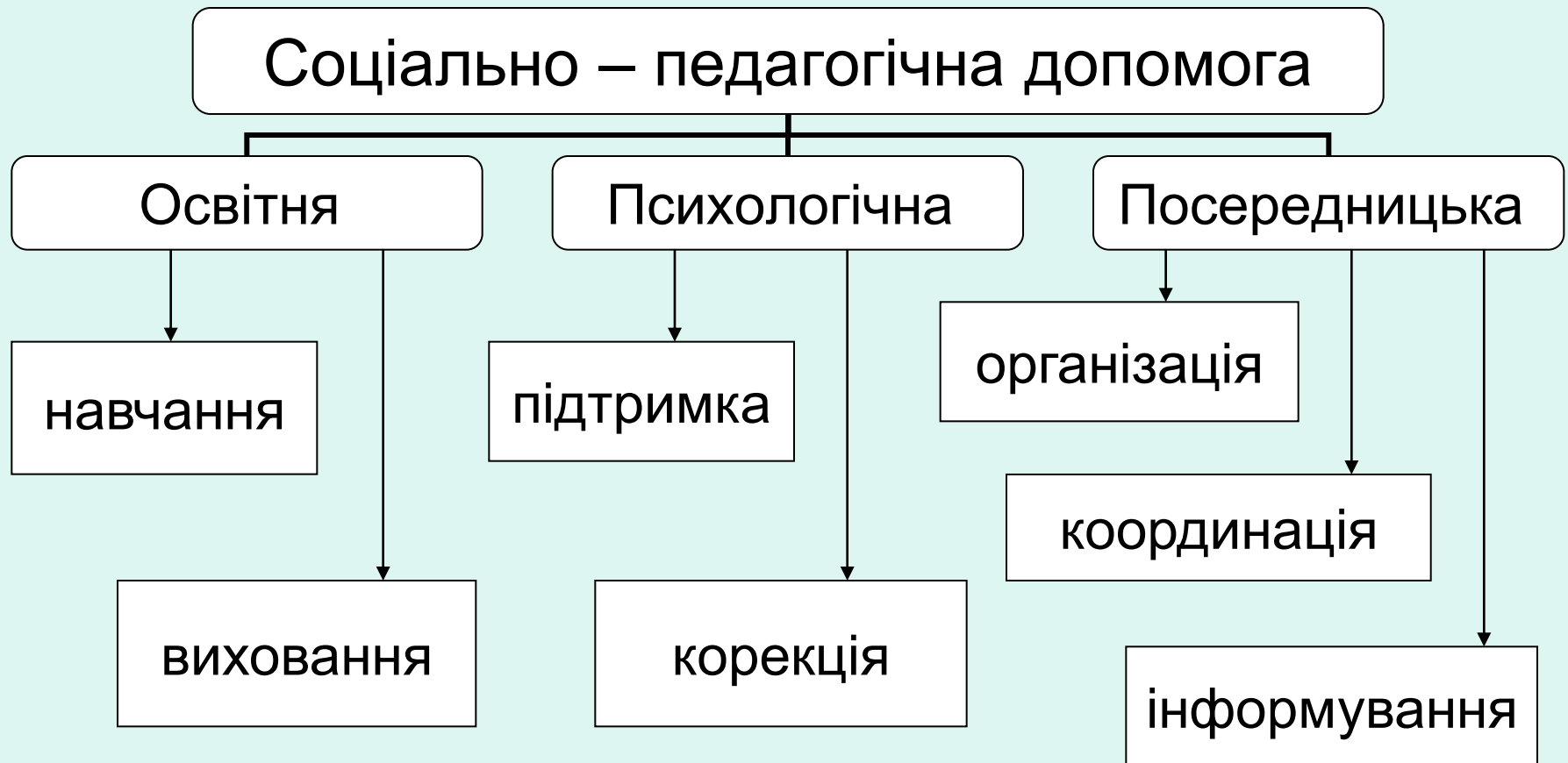
Об'єктом впливу соціального педагога можуть
бути і дитина в родині, і дорослі члени
родини, і сама родина в цілому як колектив.

Працюючи з родиною, соціальний педагог виступає в трьох основних ролях:

- **Радник** - інформує родину про важливість і можливість взаємодії батьків і дітей у родині; розповідає про розвиток дитини; дає педагогічні поради щодо виховання дітей.
- **Консультант** – консультує з питань сімейного законодавства; міжособистісної взаємодії в родині; інформує про існуючі методи виховання, орієнтовані на конкретну родину; роз'яснює батькам способи створення умов, необхідних для нормального розвитку і виховання дитини в родині.
- **Захисник** – захищає права дитини у випадку, коли доводиться зіштовхуватися з повною деградацією особистості батьків (алкоголізм, наркоманія, жорстоке ставлення до дітей).

Діяльність педагога з родиною включає три основні складові

соціально – педагогічної допомоги:

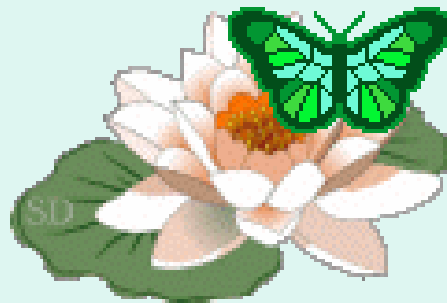
Освітня складова містить у собі два напрямки діяльності педагога:

- **Допомога в навчанні**, що спрямована на запобігання виникнення сімейних проблем і формування педагогічної культури батьків.
- **Допомога у вихованні**, яка надається соціальним педагогом батькам – шляхом їхнього консультування, а також у процесі роботи з дитиною через створення спеціальних виховних ситуацій для вирішення задачі своєчасної допомоги родині з метою її зміцнення і найбільш повного використання її виховного потенціалу.

Психологічна складова соціально-педагогічної допомоги містить у собі 2 компоненти:

1. **Підтримка**, спрямована на створення сприятливого мікроклімату в родині в період короткочасної кризи.
2. **Корекція міжособистісних** відносин, яка здійснюється, в основному, коли в родині існує психологічне насильство над дитиною, що призводить до порушення її нервово – психічного і фізичного стану. Донедавна цьому явищу не приділялося належної уваги. До такого виду насильства відносять залякування, образу дитини, приниження її честі й гідності, порушення довіри.

Посередницький компонент соціально – педагогічної допомоги включає три складові:

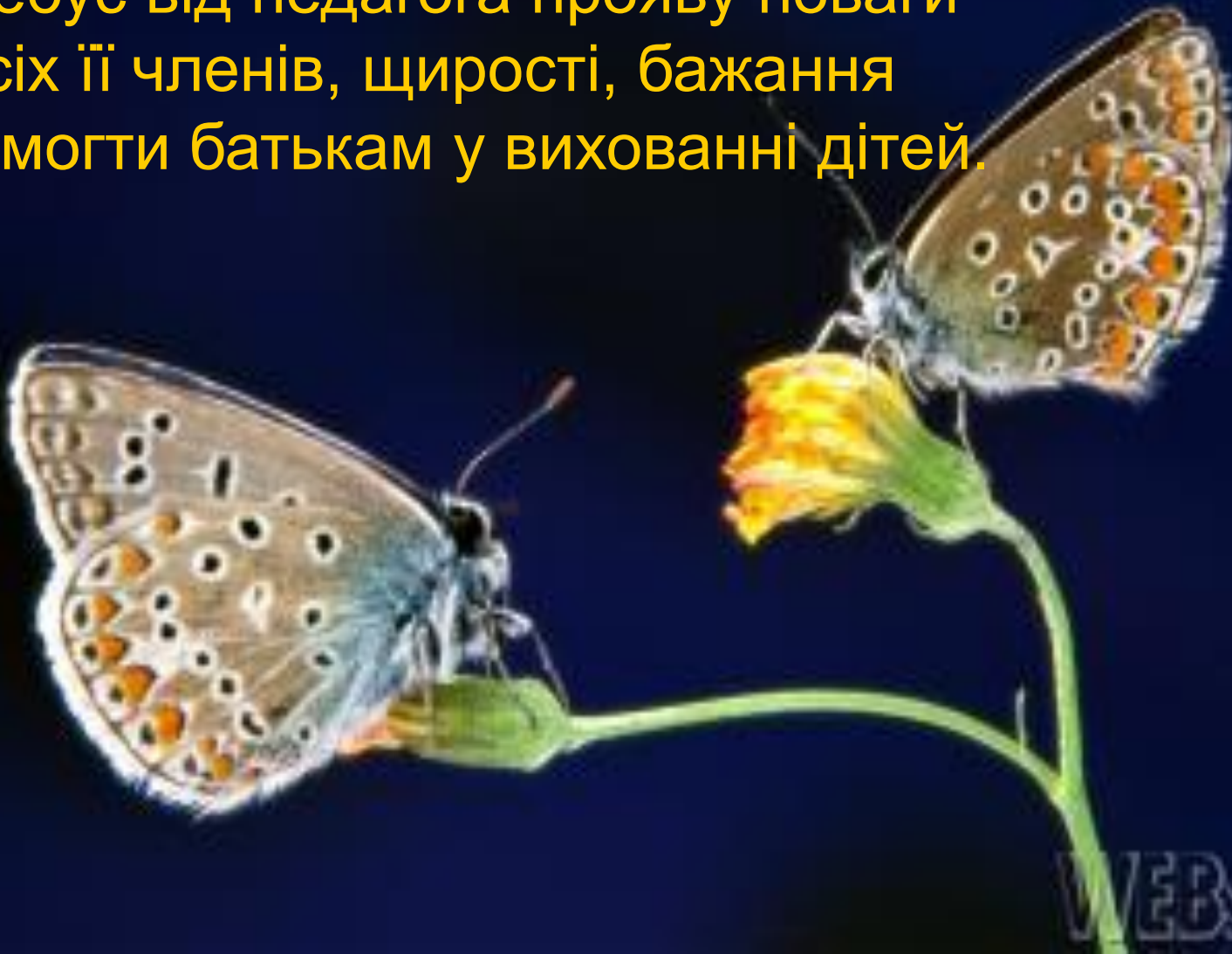
- 1. Допомога в організації**, спрямована на облаштування сімейного дозвілля і включає в себе: організацію сімейних свят, клубів за інтересами, конкурсів, курсів з ведення домашнього господарства, «клубів знайомств», літнього відпочинку, організацію виставок-продажів зношених речей, благодійних аукціонів та ін.
- 2. Допомога в координації**, спрямована на активізацію різних відомств і служб для спільного вирішення проблеми конкретної родини і становища конкретної дитини.
- 3. Допомога в інформуванні**, спрямована на забезпечення родини інформацією з питань соціального захисту. Вона проводиться у формі консультування. Питання можуть стосуватися як житлового, сімейно-шлюбного, трудового, цивільного, пенсійного законодавства, прав дітей, жінок, інвалідів, так і проблем, що існують в родині.

Вивчення родини дозволяє педагогу ближче познайомитися з дитиною, зрозуміти стиль життя її родини, уклад, традиції, духовні цінності, виховні можливості сім'ї, взаємини дитини з батьками.

Варто пам'ятати, що вивчення родини - справа делікатна, тонка, яка потребує від педагога прояву поваги до всіх її членів, щирості, бажання допомогти батькам у вихованні дітей.

Проведення соціального патронажу вимагає дотримання педагогом **ряду етичних принципів:** принципу самовизначення родини, добровільності прийняття допомоги, конфіденційності, тому слід знаходити можливості інформувати родину про майбутній візит.

